

ارزیابی نتایج سیاسی، اجتماعی و تاریخی دولت بختیار

کنفرانس به مناسبت سی امین سال انقلاب ۱۳۵۷ در ایران

۲۴ - ۲۳ اسفند ماه ۱۳۸۷ (۱۴-۱۳ ماه مارس ۲۰۰۹)

دانشگاه نورت ایسترن ایلینوی - شیگاگو، ایلینوی

پس از گذشت نزدیک به سی سال از انقلاب بهمن ۱۳۵۷، هنوز یک بررسی سنجیده و نقادانه در عملکرد و میراث سیاسی نخست وزیر دکتور شاپور بختیار بعنوان دولتی که آخرین تلاش در تداوم مشروطه واقعی در ایران را متعهد بود صورت نیافته است.

کنفرانس دانشگاه نورت ایسترن ایلینوی در روزهای سیزدهم و چهاردهم ماه مارس ۲۰۰۹ گامی است در تحقق این مهم. از اینرو هیات تدارک کنفرانس می کوشد تا زمینه مناسب این بررسی را فراهم آورد. تبادل اندیشه ی آزاد و منقدانه اهل پژوهش شرط اساسی و لازم تحقق هدف این گردهمایی است. کوشش بر آن است که تا حد توان و امکانات، دیدگاه صاحب نظرانی که از دور یا نزدیک با مساله ی سیاسی چگونگی تشکیل دولت بختیار آشنایی دارند، و همچنین بر اثرات و نتایج اجتماعی و سیاسی آن برای امروز و فردای ایران اندیشیده اند و قضاوت ارزشی دارند به نقد و بررسی کشیده شود.

تدارک کنندگان کنفرانس در مورد اهمیت سیاسی و تاریخی کنفرانس حاضر بر عقیده و نظرات زیر هستند:

۱ (در دوران انقلاب ۱۳۵۷، دولت بختیار یگانه دولتی بود که ریاست آن را یکی از رهبران جبهه ملی ایران بر عهده داشت. جبهه ملی پس از کودتای بیست و هشت مرداد که منجر به سرنگونی آخرین دولت مشروطه ایران به ریاست دکتور محمد مصدق در سال ۱۳۳۲ شد، به عنوان مطرح ترین بدیل حکومت، در مبارزه دایم مسالمت آمیز و آشکار با خودکامگی و بی قانونی حکومت محمد رضا شاه پهلوی به سر می برد. رهبران و رهروان این جبهه از جمله دکتور بختیار به علت رویارویی با حکومت استبدادی سالها زندانی و دست به گریبان محرومیت های اجتماعی و سیاسی بودند. دکتور بختیار بنابر اهداف و مشی سیاسی دیرینه خود بر خلاف روسای دولت های پیشین، در زیر تصویر دکتور مصدق به جای تصویر شاه در صحنه تلویزیون ظاهر شد. او همچنین کودتای بیست و هشت مرداد را که بوسیله حکومت شاه قیام ملی خوانده می شد، ((کودتای ننگین)) اعلام کرد.

۲ (استقرار دولت بختیار با خروج شاه از کشور همراه بود. در غیاب شاه، دکتور بختیار در مقام نخست وزیر با داشتن فرماندهی هر چند صوری نیروهای مسلح و عضویت در شورای سلطنت دارای حقوق و قدرت یک نخست وزیر مشروطه واقعی بود.

۳ (برنامه دولت بختیار با هدف اصلی استقرار آزادی و دموکراسی از طریق احیای مشروطیت و اجرای قانون اساسی، دارای مواردی چون آزادی زندانیان سیاسی و اعاده حیثیت و پرداخت غرامت به آنها، انحلال ساواک، محاکمه متجاوزان به حقوق مردم و ((پشتیبانی بدون قید و شرط از اصول منشور ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق های مربوط)) بود. این برنامه در سازگاری چشمگیری با خواسته های دموکراتیک مردم و احزاب - به جز برچیدن نظام مشروطه - و در تضادی آشکار با برنامه دولت های پیشین بود. در این دوره، همگام با پایان اعتصاب مطبوعات که در پی مذاکرات و توافق با دولت بختیار صورت گرفت، آزادی واقعی بیان و قلم و اجتماعات اجرا شد.

۴ (از آغاز تا روز سقوطش در ۲۲ بهمن، دکتور بختیار از تسلیم قدرت دولت به آیت الله خمینی و پیروانش خودداری ورزید و بنابر نطق ها و مصاحبه هایش با اشاره به حکومت جمهوری اسلامی بعنوان ((مجهول مطلق)) و نسپردن حکومت به دست شخصیت و یا نظام روحانیان، بر جدایی دین از دولت به عنوان یکی از رکن های اساسی دولت واقعی مشروطه پای فشرده. همچنین دکتور بختیار بارها و به تاکید، خطرات ناشی از استقرار حکومت مذهبی را به مردم متذکر شد.

با این همه دولت بختیار از کار بازماند و سقوط کرد و حکومت اسلامی جانشین آن شد.

در دوره حکومت ۳۷ روزه بختیار، میلیون ها ایرانی در خیابان ها بدون توجه به سابقه و مشی سیاسی دیرینه دکتور بختیار و برنامه دولت وی از رهبری آیت الله خمینی برای برچیدن حکومت مشروطه پیروی کردند. پرسش و مساله این است که چرا با توجه به سازگاری برنامه دولت با تمامی خواسته های دموکراتیک مردم ایران و مشی روشن رییس دولت بعنوان یکی از ملیون استوار بر عقاید خود، دولت بختیار به عنوان گزینه دموکراتیک مورد توجه مردم ایران قرار نگرفت؟ فقدان این توجه با چه عواملی مرتبط بود؟ پس از گذشت سی سال از انقلاب، آیا دولت بختیار با همه عمر کوتاه خود می تواند تجربیاتی را در مورد اساسی ترین معضل جامعه امروز ایران، یعنی استقرار آزادی و دموکراسی، ارائه دهد؟

از همان بدو تشکیل دولت بختیار تا امروز، حکومت او به وسیله مخالفان و منتقدان گوناگون نفی و نقد شده است. صفاتی چون جاه طلبی و فقدان شناخت عوامل بروز انقلاب به وی نسبت داده شده است. بنابراین برخی حکومتش را تلاشی عبث و دیر هنگام شناخته اند. پرسش این است که با توجه به نتایج عملکرد و کارنامه ی حکومت دینی در ایران کدامین این نقد و نفی ها هنوز قابل قبول است؟

برگزارکنندگان این کنفرانس با اتکا بر اصل حقیقت جویی و حقیقت گویی از طریق

عرضه ی دانش و تبادل آزاد نظر امید دارند که پس از سی سال زمینه مناسب برای پژوهشگران به منظور ارزیابی منقدانه از دولت
بختیار و پاسخ به پرسش های بالا و دیگر فراهم آید .

برای اطلاعات بیشتر، لطفاً با اشخاص زیر تماس حاصل فرمایید :

Hamid Akbari, Conference Co-Chair and Professor at hakbari@neiu.edu

Yasmin Ranney, Conference Coordinator and Assistant Dean of Academic Development, at

Y-Ranney@neiu.edu